

Kaliforniai levél.

Alameda, 1896. jun.

(A kaliforniai unitárius egyházakról.)

Kedves meglepetés volt rám nézve, hogy a »Keresztény Magvető«-nek egy füzetét kaptam, mely nagyon tisztelendő Péterfi Dénes urhoz intézett leveletemet tartalmazta.

Ez felbátorít arra, hogy egy újabb levelet írjak, mely magyar unitárius testvéreimet, úgy hiszem, általán érdekelni fogja. A tárgy, a melyről írok, a kaliforniai unitárius egyházak.

Kalifornia, mely a Csendes tenger hajjai-mosta part hosszában nyúlik el, határolja nyugaton azt a széleskörű gondolatmozgalmat, melynek mi unitáriusok vagyunk a munkásai, ámbár a Nagy-Oczeánon túl, Japánban is a mi ügyünket Clay Maccauley lelkész nemesen viszi előre. De azért a tér elég nagy és az is lesz mindig, a meddig csak az emberek lelkét nemesíteni kell az általunk tanított igazságokkal.

A múlt évben kiadott egyházi évkönyv szerint, husz unitárius egyházközség van az egész Kaliforniában, mely állam 158,000 négyszögmértföld területű s az Egyesült Államokban nagyságra második.

Vannak nagyobb gyülekezetek és vannak kisebbek. Van olyan gyülekezet is, a melynek nincs temploma, hanem termekben tartja az istentiszteletet. Ilyen van Fresno-ban és Berkeley-ben. Vannak ismét olyanok, melyeknek nincs rendes lelkészük, hanem a szomszédságban levők szolgálnak be. Ilyen a Sacramento-ban, Kalifornia fővárosában levő gyülekezet.

San Francisco a legnagyobb város a Csendes Oczeán partján és az egyedüli, hol két unitárius templom van. Oakland-ben és Los-Angeles-ben, a San Francisco után következő nagyobb városokban csak egy-egy unitárius templom van.

Oaklandet úgy hívják: „az egyházak városa“ s csakugyan itt több egyház van, mint Kalifornia bármely más városában, és bár csak egy közülök unitárius, annak világosságát a többi egyházak

sokasága nem teszi nem láthatóvá. Az unitár. egyház egyike a legbefolyásosabbaknak s temploma a legszebb épületeknek a városban. De a mi a szép épületnél is többet ér, hogy a város legkitünőbb emberei ez egyházhoz tartoznak, köztük George C. Perkins, az Egyesült-Államok senatora, Kaliforniából. A gyülekezet lelkésze C. Wendte, egyike a legkitünőbb amerikai unitárius papoknak.

Az unitáriusoknak központi egyháza a san-franciscoi Első unitárius egyház, melyet hiressé tett Thomas Starr Kingnek, annak a kitűnő embernek működése, kinek élete és munkája mély nyomot hagyott San Francisco korábbi történetében, a kinek emléke szent mindazok szívében, kiket az ő élete fénye inspirált s ékesszóló beszéde a sötét órákban vigasztalt s kinek hamvai a templom előcsarnoka alá vannak elhelyezve.

Ez egyháznak, mely 1852-ben alapították, utána több papja volt, a kik a keleti államokból jöttek s kik közül különösen említendő dr. Bellows W. Henri, a ki nemzeti hírnevet nyert az Egyesült Államok egészségügyi bizottságának szervezése által, mely bizottságnak 1861-től 1878-ig elnöke is volt. A mostani lelkész dr. Stebbins Horatio, ki 1864-től fogva működik itt. Mellette van még egy más lelkész, Eliot G. Vilmos.

A második unitárius egyház San Franciscóban 1891-ben alapították. Jelenlegi lelkésze Wells A. J., ki a methodistáktól jött hozzánk.

Az alameda-i unitárius egyházat 1888-ban Van Ness Tamás alapította, a ki most a történelmi nevezetességű bostoni »Második Egyház“-nak papja. Jelenlegi lelkészünk Dodson R. György, ki 1891-ben jött hozzánk; ő is elébb, éppen mint Wells, a methodistáknál lelkészkedett.

Sok olyan unitárius lelkész van az Egyesült Államokban, kik elébb trinitárius egyházakban szolgáltak. A trinitárius egyházakból most is sokan jelentkeznek, de nem lehet mind elfogadni, mert nincsenek állomások üresedésben. Ez különben az időknél reményteljes jele, hogy mind többen kívánnak hozzánk jöni. Ez mutatja a szabadelvű hit terjedését. Örömmel tapasztaljuk, hogy az emberek kezdik látni, hogy az igazság nagyobb mértékben van benne, mint a régi hitben. S mi ezt a mértéket a lehető határokig akarjuk növelni.

Az unitarizmusnak erősségei az Uj-Angliai Államok, mert Kaliforniában még kisebbségben van. Bostonban huszonöt unitárius templom van, tehát több mint egész Kaliforniában. Itt még a trinitárius egyházaknak van nagy többségük, de az unitárius egyház

befolyását nagyon érzik mindazoknak a szellemében, a kiknek elég bátorságuk van, hogy maguk gondolkozzanak a vallás ügyében magukért, s látják, hogy mi elég erősek vagyunk legalább arra, hogy mint egyházat ismerjenek.

A mi ügyünket sokszor félremagyarázzák, de ennek oka, azt hiszem az, hogy a kik azt bírálják, álláspontunkat nem ismerik teljesen. Az életről és annak lehetőségeiről való szélesebb körű nézet túlhaladja azoknak szellemét és szívét, a kik kora gyermekesüktől fogva szűkkörű theol. nézetben neveltettek, úgy hogy azaz egyház, mely az emberi élet méltóságáért áll és legfőképpen a jellem által való üdvözülésben bizik, nem pedig az üdvözülés régi eszméjében, az Isten legnagyobb, de nem egyetlen fia által szerzett üdvözülésben — veszélyes intézménynek látszik azok előtt, kik a régi nézeteket tartják. Érteni tudjuk, hogy a ki a régi nézeteket tartja, kötelességének érzi, hogy az eltérés minden formáját s különösen a háromságtan tagadását kárhoztassa. Ez a régi hit központi eszméje és azt tagadni megbocsáthatatlan bűn. Sokan nem tudják érteni, hogy a vallás nem ugyanazonos valamely vallásos hitrendszerrel és azt hiszik, hogyha a régi fogalmak esnek, a vallás is leromboltatik. Nem tudják képzelni, hogy a vallás örök, mint a tavasz visszatérése vagy a csillagok mozgása. Ezért, hogy kedvezőtlenül ítélnék rólunk.

Mindezek mellett is azok az elvek, melyekért az unitárius egyház munkál, lassan, de biztosan terjednek. A szigorú tanok kezdenek engedni azoknak befolyása alatt, a kiknek keblét az Isten szeretetének tudata tölti be s a kik saját szeretetüket nem tudják egyeztetni ama lény haragjának tanával, a ki nekik teljes szeretet.

A régi divatú vallás sötétségét kezdi oszlatni az ujnak mindinkább növekvő világossága. A félelem árnyéka kezd oszlni és Isten világossága terjed mindenfelé.

És Kalifornia aranyos államában, valamint egész országunkban azok a nagy igazságok, melyeknek a liberálisok a képviselői, lassan és biztosan elfogadásra találnak.

Örvendezzünk, énekeljünk örömeinket az Úrnak! Mondjunk hálát az Egyetlen egynek, a ki nemesak a csillagok rendjét intézi, hanem illatot ad a virágoknak és beszél a csendes vizek folyásában.

J. F. BUTTRICK.

GYÖNGYMONDATOK.

Erény.

Az erénynek az a fölséges tulajdona van, hogy birtokosainak tekintélyt biztosít, bámulóit tiszteletre buzdítja s megszégyeníti. *Petrárka.*

Egy felsőbb értelem befolyása okozza, hogy az emberek, bármint elaljasodjanak is, nem merészlik a vétket erénynek nevezni, s legalább erőlködve is igazak, őszinték, mérsékelték, jótevők gyanánt akarnak feltűnni, hogy méltányoltassanak. Az örök igazság pályája elferdíthetlen. *Fenelon.*

Az erény nem messze haladna, ha nem volna úti társa a hiúság. *Malbranche.*

Mentől erényesebb valaki, annál szivesebb és kedvesebb a társalgásban. *Kleist.*

Erkölc. Erkölciség.

Hogy az ember elvetemült legyen, arra nagy személyzet kell. Nem mindenhez talál gazemberré lenni. *Voltaire.*

Az egyetlen erkölcsszabály az, hogy másnak rosszat ne tegyünk. *Rousseau.*

Alig estem az ördög karjai közé, mely engemet megvesztegetett, s az angyalomat azonnal megsirattam. *Hugo Victor.*

A bűn és erény testvérek, azokat az ember nemzette: Kain és Ábel egy atya gyermekei voltak. *Chateaubriand.*

Legkényesebb eszköz az embernek magát az erkölcstelenségtől mentesíteni, az, ha annak következményeit számítja. *Bentham.*

Általános erkölcsromlás soha sincs; mindenütt találhatók becsületesek. Legtöbbet lendít ezen a nevelés. *Marmontel.*

Erő. Erőszak.

Az erőszak igen rossz ügyész. *Molière.*

Az erő oly természeti hatalom, melynek következményei ritkán dicsekedhetnek erkölciséggel. Az erőnek engedni nem szabadakarat, hanem a szükség ténye; ez legfőleg az okosság munkája: minő értelemben lehet tehát kötelesség? micsoda jog az, a mi az erővel együtt elenyész? Az erőszak nem jog bárkinél is. *Rousseau.*

Lélekerőre van szükség, melyet sem a napok, sem a szerencse nem csökkenthet. *Petrárka.*